

Walvisch van Berckhey

Dat is, eene beschrijvinghe des grooten vischs, die tot Berckhey ghestrandet is anno 1598. den 3. februarij

bron

Walvisch van Berckhey, *Dat is, eene beschrijvinghe des grooten vischs, die tot Berckhey ghestrandet is anno 1598. den 3. februarij.* z.p. 1599

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_wal002walv01_01/colofon.php

© 2013 dbnl

Walvisch van Berckhey, Dat is: Eene beschrijvinghe des grooten Vissches, die in het Iaer 1598. den derden Februarij, te Berckhey ghestrandet is, met een cort verhael der dinghen die daer op ghevolght zijn.

1. T * 'Is seker en ghewis, dat Godt tot aller stont

Door teyck'nen aen de lucht, op d'aerd', of uyt s'meyrs gront

- * Ick wil, cortheytshalven, alle andere teekenen voorby gaen, die aen den Hemel of aen de lucht menichmael gheschiet zijn, ende wil alleenelijck eenighe Historien verhalen van Zee-monsters, dewijle ons een Zee-dier, om dit te schrijven, oorsake ghegheven heeft. Ten tijde des Roomschen Paus Eugenij de 4. isser (ghelijck Bapt. Fuig. schrijft) eenen Zee-ridder op het Landt ghecome, wiens ghedaente eenes Menschen ghedaente seer ghelijck was, behalven dat hy twee cleyne hoornkens aent hoofd hadde, ende en hadde maer twee vinghers aen elcke handt, sijn voeten waren ghelijck steerten, ende aen de aermen hadde hy twee cleyne vleughelkens ghelijck een Vleermuys. Hier op is strax ghevolght de bloedighe oorloghe, welcke de Dolphijn van Vrancrijk des Coninx Caroli de 7. soon, den Zwitseren heeft aengedaen, door aenstouwinghe des Paus Eugenij de 4. die den Synodum, welcke te Basel aengevangen was, tegen danck des Keysers Sigismundi woude in Italien ghehouden hebben. Desen selfden qualijck gheborenen Paus heeft oock Ladislaum den jonghen Coninx van Hongarijen daer toe beredet, dat hy de vrede-handelinghe, welcke hy met Amurathe den Turckschen Keyser gemaect hadde, breken soude, hem door sijne Pauselijcke macht ontslaende des dieren Eedts, waer mede de vrede-handelinghe bevesticht was. Waer door Amurathes gheterght ende verbittert wesende, eenen grooten hoop Ruyteren ende Knechten te velde ghebracht heeft, om teghen Ladislaum te strijden. Het is gheschiedt als beyde Heyrlegheren aen malcanderen ghecome waren, dat de Turcken begonden te wijcken ende onder te ligghen, dwelck siende Amurathes, soo heeft hy de beschrevene ende beseghelde vrede-handelinghe uyt sijnen boesem her voor ghehaelt, ende heeft sijne ooghen ende handen nae den Hemel opheffende, aldus ghesproken: Siet Iesu Christe, dit is de vrede-handelinghe die uwe Christenen met my, in dijnen Naem sweerende, ghemaect hebben. Zijt ghy eenen rechtveerdigen Godt, soo verdedicht dijne ende mijne eere. Amurathes dese woorden ghesproken hebbende, soo zijn de Hongheren ende Polacken floecx in de vlucht gheslaghen gheworden, den meesten deel is doot ghebleven, ende onder andere, de Coninx Ladislaus, ende Iulianus Cesarinus des Paus Ghesant, dit is gheschiet by Varna, Anno 1444. den 10. dach November, ende wort beschreven van Bonfinio lib. 6. c.3. Eugenius is corts hier nae van den Pauselijcken stoel afgeset, ende Amedeus een Hertogh van Savoyen is in sijne stede gevolght. Kauwt ende herkauwt dese gheschiedenisse wel, ghy die seght, dat men niet schuldich en is den Ketteren Eedt te hauden. Een ander exempel. Het is gheschiet, Anno 1281. dat eenighe Visschers in haer net ghevangen hebben een Zee-monster, dwelck de gedaente hadde van eenen Leeu, so haest als het buyten het water was heeft het begonnen te clagen, te schreyen ende te kermen, gelijk een Mensche die bedroeft ende beangsticht is, ende werdt levendich te Rome ghebracht tot den Paus Martinem de 4. Corts hier op sijn gevolght de Siciliaensche Vesperen, dat is, ten tijde als men gewoon is Vesperen te singhen in het Pausdom, so zijn door ingheven des Paus Nicolai de 3. ende door beleyt des Coninx van Arragon op eenen Paeschdach overvallen, vermoort, ende ommegebracht alle de Francoysche Garnisoenen, die de Coninx van Vranckrijk in Sicilien hadde. Int Iaer ons Heeren 1522. isser op den oever by Roome een Zee-monster ghesien, hebbende de ghedaente eener Vrouwe, met groote mammen, ende het hayr gheheel verwerret, met langhe ooren als een bracke, meer een Simme ghelijckende dan een Mensche. Om dese tijdt heeft Sulten Solyman de sone van den Turckschen Keyser Zelim, de Ridders van S. Ian, die Rhodes bewaerden, belegghert, ende soo gheweldichlijck bevochten, dat hy Meester van het gheheele Eylandt gheworden is. Corts eer der Romeynen velt-overste Posthumes Albinus met sijnen gantschen legher van de Francoysen is verslaghen gheworden, so heeft het gheschienen dat de Zee op vele plaetsen in brande stont, d'welck een voorteecken was van den schrickelijcken brandt der oorloghe, die ontrent dier tijdt aen velen hoecken des weerelts is ontsteken.

Den Menschen heeft verthoont dat sijn hant was verheven,
Om landen ende lien, van weggen haer boos leven,
Door krijgh, door pestilens, ofte door honghers noot
Te straffen, end' van hier te rucken door de doot.
Doorleest d'heylyghe Schrift, doorleest d'oude Chronijcken,
T'gheen ick u hier vertell' sal ooghenschijnlijck blijcken.
Doch of wel yeder Man de teeck'nen can aensien,
Niemant voorsegghen can, wat dat sy ons bedien,
De Heer' Almachtich heeft ons dit verberghen willen,
Op dat voor sijn Ghericht wy beven ende trillen.

2 Derhalven als int Iaer van t'neghentich en acht,
 De Zee een Walvisch groot op het landt hadd' ghebracht,
 Die grouwelijck t'aensien, en schrick'lijck was t'aenschouwen,
 In d'ooghen van elck een, beyd' Mannen en der Vrouwen:
 Soo was ick med' verbaest, aensiende dit ghedrocht,
 Dwelck te Berckhey de Zee hadd' op het landt ghebrocht.
 Elck een heeft wel verstaen dat hier op woude volghen
 Wat vreemts en wonderbaers, en dat Godt was verbolghen,
 Maer wat het wesen soud' heeft niemant uytghebolt,
 Tot datter uyt Brabandt een glossa quam gherolt,
 Daer in t'volle bescheyt niet anders wordt ontloken,
 Dan of de Dichter hadd' met Godt den Heer ghesproken.

3 Ick sweegh vast still', ick hielt mijn penn' end' oock mijn mondt,
 Hopende dat de Heer' soud' toonen t'sijner stondt,
 Dat hy dit monster groot hadd' in Hollandt doen stranden,
 Niet als een voorspoeck, dat hy woude dese Landen
 Brenghen onder het groot, wreet, en bloet-dorstich dier,
 Dwelck niet anders en soeckt, dan door het zweert en vyer,
 Ons edele Nederlandt, woest ende leech te maken,
 Als een Walvisch, die t'gheen dat hy krijght in sijn kaken
 Verscheurt, inswelght, verteert, en gantschelijck vernielt.
 Ick hebb'altijdt ghehoopt, dat Godt den Spaenschen fielt
 Soude met pijn en smert van hongher doen versmachten,
 Ghelijck dien Walvisch nae twee daghen en drie nachten.

4 Vier en twintich ellen was dit Zee-monster lanck,
 T'vervoerde yeder Man, eensdeels door sijnen stanck,
 Eensdeels door sijn grootheyt en leelijcke figueren,
 Niemandt en cond' ontrent dit beest langhe ghedueren,
 ‡ Veel tanden hadd' het, die als † hoornkens lanck en rondt,
 Pasten in t'ghewulfte van sijnen wijden mondt.
 T'hadd' twee seer cleyn ooghen, die int hooft diepe stonden,
 * Dat dinck was groot en lanck, dwelck niet is te vermonden,
 Het hadd' een tong' gheen tong', daer lach in sijnen crop
 Een dinck als een koe-pens, daer over liep t'vuyl sop,
 Dwelck uyt sijn inghewant met stroomen quam ghedreven,
 Het hadd' twee † cleyn vinnen om door t'water te sweven.

5 Dit alles past seer wel op *Signor l'Admirant*,
 Die († gh'lijck den naem med' brengt) is een wonderlijck quant.

‡ Twee en twintich.

† De Spaenjaerden als gehoornde Bocken, stooten, vermoorden, hinderen, ende beschadigen
 een yeder daer sy by ofte ontrent connen comen.

* *Membrum virile*.

‡ Elcke Vinne was twee ellen lanck, ende breedt vierd'half vierendeel.

† *Conveniunt rebus nomina saepe suis*. Dat is, Ghelijck eens Mans naem is, goet of quaet,
 soodanich is oock sijne daet. De Veldt -overste des Malecontentschen Legers is, Franciscus
 Mendosus Admirandus Arrogonie, Marchio, Quadaresto de Valdepenas, etc. Mendosus, a,
 um, is so veel te seggen, als een Mensche die vol fauten ende ghebreken is. Admirandus,
 eenen wonderbaerlijcken selsamen gheselle: Wat dat Quadereste beduyt, verstaet yeder Man
 wel, Valde-penas, is so veel te seggen, als eenen die andere Menschen jammerlijck quelt,
 ende die naemaels selfs swaerlijck sal gheplaecht worden. Doet eene n. tot sijnen vierden
 naem, so en sal hy niet veel min dan eenen Narre ofte gheck zijn. Dat hy dese namen ten
 rechten voeren mach, dat heeft hy bewesen so haest als hy over den Rijn ghecomen was,

Met vierentwintich duysent Man is hy ghecomen*

want de stad Orsoy inghenomen hebbende, ende het Casteel noch tegen holdende, soo is hy selfs, met eenen Beul ende Monick vergheselschap zijnde, nae het Casteel toe ghegaen, haer dreygende, wouden sy het niet strax verlaten ende hem overleveren, so mochten sy haer biechte spreken, de Beul was veerdich om haer op te hanghen. Hy heeft de stroppen, welcke hy den Beul in der handt ghegeven hadde, selfs genomen, ende heeftse om hooghe ghehouden, ende den belegerden vertoont. Ick en gheloove niet, datter aen onser zijde eenigen Capiteyn, jae oock niet datter eenen Bevel-hebber is, die aldus soude willen den Beul helpen sijn ampt verrichten.

* Eenighe spreken van meer, andere van min.

Over den Rijn, en heeft Orsoy eerst inghenomen.
 Door t'gantsche landt was hier door elck een seer verschrickt,
 Yeder Stadt vreesde dat het op haer was ghemickt,
 Iae t'scheen dat hy t'seffens soud' innemen de Steden
 Die op de rijghe sijn ghelegghen hier beneden.
 Maer t'gaet veel anders toe, want sijnen vuylen tant
 Foriert hy boven in t'Cleefsch en Munstersche landt,
 Dat hy't soo schendich maeckt met Mannen ende Wijven,

* Dat niemant ontrent hem can dueren ofte blijven.

6 Door s'Walvischs cleyn ooghen wierdt d'onvoorsichticheyt
 Des Admirants beduydt, die soo langh' heeft ghebeyt
 Sijn groot en schrick'lijck heyr dieper int landt te voeren,
 † Tot dat haer koorn en vee ghevlucht hadden de boeren.
 Soo dat Signor daer nae moeste van honghers noot
 Eten kool-stroncken, want hy en vandt nerghens broot.
 Doch als dit hongherich volck in de ‡ Neutrale Steden

* Met hopen ghelogiert werdt, hoort eens wat sy deden,

* T'ghene dat men sus anders voor een droeve schade ende groot ongheluck acht (namelijck huys ende hof met alles datter in is, verlaten) dat achten de Cleefsche ende Munstersche voor eene groote ghelucksalicheyt, ende sijn blijde dat sy alles verlatende, naeck ende bloot uyt der Tyrannen handen connen ontcomen.

† Alle verstandige Krijgh-overste practiseren hoe *ende* van waer dat haer Leger soude connen ende mogen bequamelijck gespijsicht worden, maer desen wonderlijcken Quant ghecomen zijnde over den Rijn, als het koorn rijpe was, en heeft de Boeren in het Graefschap Zutphen geene salve-guarde willen geven, daer sy op het Lant in vrede blijvende, t'Leger hadden connen spijsigen. Maer hy heeft haer tijdt ende respijt ghegheven om haer koorn ende beesten in de vaste Steden te vluchten. Soo dat corts daer nae sijne Soldaten hongers halven in de plaetse van broot hebben gheten Kool-stroncken, gestremt bloedt der Beesten, wortelen der cruyden, etc. Bin dien het Landt vol eerlijcke waren was, seyde men, Ten is niet Royael, ten is niet eere genoegh voor den Coninck dat hy Contributie of ding-tal van sijne onghehoorsame ondersaten soude nemen: Maer nu, nae dat de Boeren alles in de Steden gevlucht hebben, so vergunt hy haer salve-garde.

‡ Aldus noeme ick de Cleefsche ende Munstersche Steden, maer certeyn de Spaenjaert en houdtse nu niet voor Neutrael, maer voor sijn eyghen, ende verschoontse niet meer dan hy Deutecum doet, dwelck te vooren aen onser zijde altijd gheweest is. Doch ghelijck eertijds de Paus deses Coninx van Hispaenien voor-ouderen Americam gheschoncken heeft (daer over sich de Heydensche Coninck Artibalyda verwonderende, ghesproken heeft, de Paus moet wel eenen grooten dwaes zijn, dat hy mijne Landen ende Steden, daer hy niet eenen voet eyghendoms in en heeft, anderen is schenckende) even soo groot recht heeft hy oock om Alberto, die een van sijne liefste sonen is, het Vorstendom Cleef ende het Munstersche Landt te schencken, indien het sijne Heylicheyt belieft. Doch wat het Sticht van Munster aengaet, daer op meynt de Spaenjaert groot recht te hebben, hy seyt dat ten tijde als Knipperdollinck ende Ian Becoldt van Leyden met de Wederdooperen in het laer 1533. sich Meyster gemaect hadden van de stadt Munster, soo en is de Bisschop niet machtich ghenoech gheweest om de Stadt weder in te nemen, ende de Wederdooperen daer uyt te drijven, derhalven soo heeft hy hulpe ghesocht aent huys van Bourgoignen, belovende dat hy ende sijne ondersaten tot aller tijde wederom teghen het huys van Bourgoignen soudan danbaer zijn. Nu is het den rechten tijdt, segghen de Spagnaerden, om dese belofte te volbrengen, ende derhalven soo meynen sy dat het haer vry staet toe te tasten, ende hare schult in te manen. Siet hoe lichtelijck dat men eenen stock can vinden als men den hondt slaen wilt, vint men gheenen rechten, soo neemt men eenen crommen.

* Eenighe schamele Burgheren die met hare handen haer broodt moeten verdienen, hebben 10. 15. 20. Soldaten in haer huys, andere 25. 30. 36. meer of min, die de bedroefde inwoonders der Neutrale steden afteeren al wat sy hebben ofte weten te krijghen. Mijn Heeren sitten aen

Bruyn broodt, ghepeeckelt vleesch wouden sy niet eten,
Maer hebbent den Weerdt voor sijn voeten ghesmeten.

‡ Door haer ontucht hebben sy in verdriet en rouwe
Ghebracht menighe Maeght en deuchdelijcke Vrouwe.

de Tafel ende maken goet chier, de Weerdt van den huysen moet als een Pagie achter haer staen met den blooten hoofde, ende haer dienen, jae gelt in de hant geven, eer sy de goede spijsse, welcke voor haer staet, willen aentasten. Waer de Spaenjaerden comen te heerschen, daer moeten Ionckeren ende Burgheren die in Steden ende Landen zijn, den hoet afnemen ende nijghen voor eenen verrotten, stinckenden, pockighen, Spaenschen Korvmaker, ende Signor noemen soodanich eenen die slimmer is dan den alderverachtsten Boer die in Nederlandt is.

‡ Iae soo ontuchtich ende heet ghebakert zijn dese pockighe boeven ende Heydensche Christenen, dat sy niet en verschoonen Meyskens van 8. 9. 10. 11. of 12. Iaren.

7 Door d'onbequame tong' des Walvischs werdt beduydt,
 † Dat de beloften, welck ons doet den Spaenschen guyt,
 Van gheender weerde zijn, sijn woorden sijn gheen woorden,
 T'is stanck, t'is vuylichey, t'is branden ende moorden
 Dat hem int herte steeckt, hier med' is sijn ghemoedt
 Swangher, als den Walvisch met vuyl stinckende bloedt.
 ‡ Schijn-heylichey ende meyn-eedt zijn de twee vinnen
 Daer med' de Spaenjaert meynt t'Nederlandt te winnen,
 Voormaels heeft hy hier door veel dinghen uytghericht,
 Maer weynich, sint dat sijn bedroch eerst quam int licht.
 Sijn listen, sijn bedroch, stincken in yeders neusen,
 Elck vreest sijn wreedicheyt, sy zijn * Papen of Geusen.

8 Als de Wal-visch op t'strant lach, soo quam yeder Man
 En corte sijnen staert, elck sneet een stuck daer van.
 Wel te deegh' is den steert des Spaenjaerts afghesneden,
 Want door den hongher groot, die't arm volck heeft gheleden,
 Sijnder vele versmacht, veel door ons volck ombracht,
 Veel zijnder verloopen by daegh ende by nacht.
 Soo dat wel schier de helft, sijn legheer is vermindert,
 † Sonder dat hy ons volck heeft ghequetst of ghehindert.

- † Als onse Schepen t'voorgaende jaer in de Peperlanden aengekomen waren, ende de Heydensche Coninc te Bantam voor een seker somme van penninghen haer toeghelaten hadde in sijn Landt haren Coop-handel te drijven, so heeft hy nochtans seer haest sijne belofte gebroken, soeckende, teghen sijnen eedt ende belofte, ons volc om den hals te brengen. Hier van aengesproken ende bestraft wesende, heeft gheantwoordt: Ick en hebbe gheen been in mijn tonghe, ick canse keeren ende wenden hoe ick wil. Even dese ghelegghenthey heeft het oock met den Spaenjaert: Hy breekt sijne belofte ende eedt, soo dickwils als het hem te passe comt. Dewijle hy de Cleefsche ende Munstersche voor geen Ketteren en can schelden, ende derhalven des Concilij Tridentini regel (men sal den Ketteren geenen eedt holden) daer geen plaetse en heeft, soo ist dat als Steden ende Standen by den Admirant claghen, dat hy sijn belofte niet naeghecomen en is, soo antwoordt hy: Den dienst van Godt ende van den Coninck vereysschen soo veel, dat ick mijne belofte niet houden en can. Is dit niet reden ende oorsake ghenoech om sijnen eedt ende belofte te breken? Het is eenderhande ghenegghenthey ende ghelegghenthey by de Spaenjaerden, als voormaels gheweest is by de eergierighe Heydenen Iulium Cesarem, ende andere, die plachten te segghen, *Si violandum est jus, regnandi caussa violandum est*, als men het recht ende billickhey wilt breken ende overtreden, dat moet men doen om tot de heerschappije over Landen ende luyden te gheraken. Alpen, Anholt, ende Meurs, welcke de Cardinael onder sijne handt ende zeghel neutraliteyt hadde toegheseyt, die heeft hy door den Admirant even wel laten innemen.
- ‡ De Spaenjaert holt sich als of hem gheen dinck meer ter herten en ginghe dan de bevoorderinghe der Roomsche Catholijckscher Religie, soo dat de Coninck van Hispaengen gheacht wort voor des Roomschen Stoels alderliefsten ende ghetrousten soon ende dienaar. Onder desen deckmantel soecken sy hare onversadelijcke eergiericheyt, gheltgiericheyt, ende bloetgiericheyt te bemantelen. Over al waer sy liggen in de Cleefsche steden, daer en verschoonen sy de Papauwen niet meer, dan die van de ghereformeerde Religie, of andere, jae men soude wel plaetsen connen noemen, daer sy de Kercken onlanx ghebroken hebben, die van de onse ongheschoffiert sijn ghelaten.
- * Ick spreke van soodanighe Papauwen, die de Barbarische wreedtheyt der Spaenjaerden ghesmaect hebbende, wel weten dat sy niemant en verschoonen, dan over welcke sy gheen macht en hebben. Die nae des Spaenjaerts victorie verlanghen, die wenschen om haer eyghen verderf, sy zijn wie sy zijn willen.
- † Als de vyandt optrock voor Deutecum, so heeft sijn Excellentie den weert verlaten, daer op hy wel begraven lach, ende heeft aen den dijck in slach-orden staende, langhe tijdt den vyandt verwacht, die met sijn Leger op den Elterbergh lach, ontrent een halve mijle van onsen

O schadelijcken tocht voor dees bloedt-honden quaet!

Legher, de vyant heeft alle ganghe eenen alarm in sijnen Leger gemaect, doch sijn Excellentie niet eenen, ende en is soo coen niet gheweest met sijnen grooten Leger, onsen cleyen hoop volcx aen te tasten. Dit heet onder de bescherminghe des hoochsten sitten, ende onder de schaduwe des Almachtighen blijven, Psal. 91.1. Vele verstandighe oordeelen ende achten dat Godt de Heere der Heyrscharen sijn Excellentie dit Iaer grooter ende heerlijcker victorie ghegheven heeft, als het voorgaende Iaer gheschiet is.

Hoe qualijck was hy bedocht, die haer gaf desen raedt,
 Dat sy comen souden in dees waet'righe Landen,
 In welcke sy alreeds hebben behaelt veel schanden.

9 Als eertijds †

Fabius de strijdtbare Romeyn
 Stil sittende verwan den Peenschen Capiteyn:
 Soo heeft oock onsen Heldt Graef Mauritz hoogh ghepresen
 Sijn groot ervarentheyt in krijghs-handel bewesen,
 Verdrijvend' uyt het veldt sonder slach ofte stoot
 Den Vyandt met al sijn ghewelt ende cracht groot.
 O edel Nassaus bloedt, O Prince van Orangien,
 Mocht ghy eens d'ooghen neer slaen, en sien hoe Ian van Spaenjen
 * Van Mauritz dijnen Soon, den tant gheboden wordt,
 Mocht ghy eens sien, hoe hy haer den staert heeft ghecort,
 Verblijdt soud' zijn dijn hert, verdobbelt dijne vreughden,
 Aenschouwende dijns Soons manhafticheyt en deughden.

10 Nae † Adolph van Nassou quam aen het Keyser-rijck
 Albertus eenen Vorst uyt t'huys van Oostenrijck.
 Adolph van Nassou liet elck sijn goet en Landouwen,
 Elck sijn Steden en volck in stillicheyt behouwen.

Soo † haest als Albertus den Scepter creech in d'handt

‡ Annibal een Velt-overste der Penen, heeft tot verscheyden stonden der Romeynen
 heyrlegheren verslaghen, ende uyt het veldt doen wijcken. Insonderheyt is ghedenckweerdich
 de victorie die hy by Cannas in Apulien ghecreghen heeft, alwaer gebleven zijn so vele
 duysenden der Romeynen, dat Annibalis Soldaten, benevens anderen buyt, ghecregen hebben
 van de handen der Verslaghene Soldaten drie mudde ringhen, ende hadde Annibal sijne
 victorie weten te vervolghen, hy soude des maels Roomen lichtelijck inghenomen, ende het
 Roomsche Rijck gantschelijck onderdruckt hebben. Corts hier naer is hy met sijnen heyrlegher,
 die ghewoon was altijdts te overwinnen, ghecomen naerder Italien, als dan hebben de
 Romeynen Q. Fabium tot eenen Dictator gemaect, die aenmerckende Annabalis
 onvertsaechticheyt, ervarentheyt, ende geschicktheyt in de Oorloghe, soo is hy, wel beschanst
 zijnde, stil blijven liggen, ende hoe dicwijls dat hy gheterght wiert, soo en heeft hy niet willen
 slaen met Annibal, hy wierdt hier over van den ghemeynen Man ghescholden voor eenen
 blooten bruyt, die sijnen Vyandt niet en dorst onder d'ooghen comen, maer hier heeft hy
 weynich op ghepast, hy is soo langhe met sijn Krijghs-volck stille blijven ligghen, tot dat
 Annibalis Legher hem selven gheconsumeert ende te schande ghemaect heeft. Daer nae
 hebben hem de Romeynen desen lof ghegheven.

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

Dit is de Man, die met stil sitten heeft

Behouden al wat in het Roomsche Rijck' leeft.

- * Wel ten rechten mocht Graef Peter van Mansvelt, hoorende dat den Prince van Oragnen,
 Hooghloffelijcker memorie, eenen sone die Mauritius is ghenaemt gheworden, gheboren
 was, segghen: Indien dit Kindt sijns Vaders wijsheyt heeft, ende sijnes Groot-Vaders des
 Vorsten van Saxen Mauritijs cloeckmoedicheyt, hy sal den Coninck van Spangen veel te doen
 gheven.
- † Graef Adolf van Nassou is Keyser geworden, Anno 1292. ende heeft gheregneert ses Iaren,
 hy heeft sware oorlogen ghevoert teghen Albertum Hertoch van Oostenrijck.
- ‡ Overmidts de Historie daer van wy hier vermelden ghedenckweerdich is van wegghen de
 ghelijckheyt der saken die nu geschieden, ende die over 300. Iaren gheschiet zijn, soo en can
 ick niet naelaten, den goetwilligen leser ten dienste, de somme der selfder hier te verhalen,
 ghelijck sy beschreven werdt van Iosia Simlero, lib. 1. de Rep. Helvet. Albertus is een

Heeft hy twist en tweedracht ghesticht in Switserlandt,
D'welck hy met list, daer nae met twist en qua practijcken
Aen sijn huys voeghen woud', end' van't Rijk af doen wijcken.
Maer Albert taste mis, de Switsers cloeck van aert
Hebben voor s'Landts vrijheyt noch goet noch bloet ghespaert.
Sy verbonden sich t'saem, en hielden sich als Mannen,
Tot dats'Albert gantsch uyt het landt hadden ghebannen.

11 Het ed'le Nassous bloet † gaet noch den selfden ganck
 Die Adolph haer heeft voor-ghetreden over lanck.
 Albert de Cardinael volght oock de selfde treden
 Sijnes Grootvaders, die Switserlandt heeft bestreden.
 Hy pooght het Cleefsche landt te scheuren van het Rijck,
 Als dit voor yeder Mans ooghen gheeft schijn en blijck.
 ‡ Als de Grave van Brouck sijn landt woude beschermen,
 Is ghevanghen, vermoordt, verbrandt sonder ontfermen.
 Ghy Vorsten van t'Rijck hoe langh' sult ghy dit ghedooghen,
 Hoe langhe sult ghy noch slapen met open ooghen?
 Ist noch niet hoogh ghenoech? De Spagnaert u verwijt,
 Dat ghy wel Leeuwen zijt, * maer dat ghy niet en bijt.

12 O Heere Zebaoth, wilt doch dijn volck en landt
 Ghenadelijck aensien, en met dijn stercke handt
 Beschutten, ende voor dese half-witte Mooren
 Beschermen. Laet niet toe dats'haren heeten tooren
 Wreken aen t'volck d'welck ghy vercoren hebt voor dijn
 Erfdeel. T'is waer dat wy wel weerdich souden zijn
 Van dijn lieflijck aenschijn gantsch te wesen verstooten,
 Wy hebben wel verdient dat ghy ons soudt ontblooten
 Van t'heylich Woordt dijns monds, d'welck ons nu werdt geleert,
 W'hebben verdient ghestraf't te zijn met vyer en zweert.
 Maer, Heer', om dijns Naems eer wilt ons doch voort verschoonen,
 Wilt dijn ghenaed' altijdt aen dijn Kercke betoonen.

13 O ghy Staten des Landts, dwelck t'saem vereenicht is,
 Die tot Stadthouder hebt vercoren Graef Mauris,

- † Sijne Excell. den vyant uyt Emmerick ghedreven hebbende, heeft datelijck den Vorst van Cleve ofte sijnen Raden de Stadt in handen gestelt, sonder yemandt aen lijf, goet ofte bloet te krencken.
- ‡ Ten is desen bloethonden niet ghenoech geweest tot vercoelinghe haers toorns, dat sy den loflijcken Grave van Brouck hadden sijn huys afgeweldicht, ende hem gevanghen, maer teghen eedt ende belofte hebben sy hem moordadelijck met het gheveste van't rappier op het hoofd gheslaghen, dat hy struyckelde ende neder ter aerde viel, daer nae hebben sy hem doorsteken, noch en was dit niet ghenoech, maar sy hebben hem ghesleypt in een huysken d'welck beneden aen het hof stondt, in het welke sy hem tot afscheit verbrandt hebben. O wreede Tyrannen! maer v ghelucksalighen Grave, die in den rechten gheloove stervende, de ware Religie met dijnen bloede ghetuyghenisse hebt ghegheven. De goederen deses Godtsalighen Heeren, zijn opentlijck in des vyandts legher vercocht by den Tromnier-slaen ende der Trompetten gheluydt, ghelijck de Soldaten ghewoon zijn te vercoopen de buyten welke sy van hare openbare vyanden krijghen.
- * Dat men meynen soude, dat Albertus ende sijne medehulperen op het schrijven of op het versoeck eenigher Coninghen ofte Vorsten uyt de inghenomene Steden wijcken sal, dat is te vergheefs, het sal met hem gaen als voor eenige Iaren met Graef Teunis van Oldenborch, die het huys Dolmerhorst met sijn toebehooren sich aengemachticht hebbende, soo is hem van het Spiersche Camer-ghericht toegheschreven in den name des Keysers, dat hy het wederom soude stellen in handen des ghenen die het van rechts weghe toecomt. Hy heeft de brieven genomen, ende aen sijn oore ghehouden, seggende: Ick en hoore gheen bussen, als of hy segghen woude, T'ghene ick met geweldt van wapenen inghecreghen hebbe, dat en late ick my met gheen pampier ontnemen.

Smelt al u sinnen t'saem, bidt neerstich Godt den Heere,
 Dat hy door sijn goetheyt daegh'lijcx in u vermeere
 Den † Gheest der eenicheyt, ‡ der wijsheyt, * des verstandts,
 Tot opbouwingh'der Kerck', en tot welvaert des Landts.
 Soeckt doch voor eerst Gods Rijck, bevoordert aller weggen
 † D'opbouwingh'sijner Kerck, soo sal hy sijnen zeghen
 Storten over dit Landt, veel meer als nu gheschiet,
 Hy sal Achitophels raedtslach maken te niet,
 En sal uwe Zielen, van hier scheydend', in vrede
 Tot sich opnemen in de Hemelsche woonstede.

**Om den goetwillighen ende Vader-landt-lievenden Leser noch
 breeder te onderrichten van t'ghene dat alreets in het Cleefsche
 Landt gheschiedt is,**

**en hebben wy niet willen laten dit ordentlijk verhael der
 Gheschiedenissen, die van den lesten Augusti Anno 1598. tot nu toe
 verlopen zijn, in den Lande van Cleve, door de aencomste van den
 Spaenschen Legher, haer ongehoorde wreedtheyt teghen de Cleefsche
 Steden, die sy innemen voor den Coninck van Spaignen ende Gods dienst,
 soo sy segghen: Ende hebben uyt de Latijnsche sprake getranslateert ende
 hier by gevoecht de copije des Briefs, welcke des Keysers Ghesant aen
 den Admirant gheschreven heeft, ende de antwoorde die daer op ghevolght
 is.**

DOOn Francisco de Mendossa, Admirante de Arragon, etc. Generael met Grave
 Frederick van den Berghe, als Veldt-Marschalck van den Legher of Krijchsheyr des
 Cardinaels Albert, is int beginsel van September aen den Rhijn ghecome tot Orsoy
 met 62 Vendelen Spagnaerden, 19 Vendelen Italianen, 2 Vendelen Yrische, 4 Walsche
 Regimenten 43 Vendelen sterck, vier Duytsche Regimenten van 42 Vendelen, t'samen
 168 Vendelen voetvolcx, die men achtet in als te zijn tweeentwintich duysent
 voetvolcx, met twee duysent Ruyteren, ende die Ruyterije bestondt in 28 Vanen, so

† *Concordia res parvae crescunt*, Eendracht maect macht.

‡ Het is een oudt segghen, *Romanus sedendo vincit*, Dat is: De Romeynen hebben sittende
 hare vyanden overwonnen, dat is: Door cloecke voor-bedachte raedtslagen hebben sy groote
 dinghen uytghericht.

* Wee het Landt, welckes Coninck een Kindt is. Het zy in Iaren, ofte in verstandt.

† *Religio verè ligat*, Daer de herten der Menschen niet door den bandt des waren Godsdienstes
 t'samen verbonden en worden, daer en is gheen vast fundament. Derhalven soo moeten alle
 de ghene die des Landts welvaert soecken, oock ende insonderheyt, soecken de bevoorderinghe
 der warer Catholijcker ghereformeerde Religie, over al daer het eenichsins moghelijk is,
 stellende Godtsalighe welgheleerde Mannen om Godts Woordt te prediken, ende goede
 Scholen verordinerende, daer in de jeucht, niet alleen in de spraken ende consten, maer oock
 insonderheyt in de ware Religie onderwesen worde, tot welcken eynde de Kerckelijcke
 goederen behoorden ghebruyckt te worden, dwelc geschiedende, soo en sal den vyanden der
 Religie ende des Vader-landts gheen oorsake ghegheven worden te segghen, dat men de
 Papen ende Monicken verdrijft, niet soo seer uyt haet der valscher Religie, als op dat men
 de handen in de gheestelijcke goederen soude moghen slaen.

Spaensche, Italiaensche, Nederlanders ende Albanoisen. * Ende met dese hoopen begheerde den Admirant voorgenoemt inghelaten te worden in het stedeken Orsoy, ghelegghen aen den Rhijn, een mijl boven Berck, waer tegen den Marschalck van Cleve met den Landtschrijver waren, ende protesteerden als neutrale. Maer Admirante bestondt de Stadt te beclimmen, t'welck de Borghers siende, vervaert wierden, ende lieten sijn volck in, op belofte van alleenlijck den Rhijn te passeren. Maer hy gheen belofte houdende, bestondt in haest met grooter vlijt het Stedeken te stercken, ende liet over den Rhijn trecken thien Vende-

* Orsoy ingenomen.

len Walen, ende drie Spaensche Regimenten, met 12 vanen Ruyteren, *ende dede* teghen over Orsoy een Schansse maken tot Walsem. * Op't Casteel te Orsoy laghen eenighe Soldaten van de Vorst van Cleve: Soo is Admirante selfs tot voor't Casteel gegaen met drye Monicken ende een Beul aen sijn zijde, hebbende veel stroppen in de handt, dreygende de voornoemde Soldaten, wilden sy't niet stracx verlaten ende hen overleveren, soo mochten sy haer biechten ende haer bereyden te hanghen, den Beul was daer toe veerdich. Alsoo moesten dese Soldaten het Casteel hem overleveren, dat hy daer logeren mochte. Voorts andere Steden ende Sloten rondtom gelegen liet hy opeysschen, afloopen ende brandtschatten, daer in niet verschoont en zijn de Steden Meurs ende Alpen, niet teghenstaende datse vercreghen hadden van den Cardinael Albertus om te moghen blijven neutrael.

Men heeft uyt sekere Brieven verstaen, die uyt den Legher geschreven waren in date x. Septembris, dat Admirante Orsoy ingenomen hadde, met meyninghe daer te blijven, ende dat te stercken op beyde zijden des Rijns, eer hy voorder yet wilde voornemen, dat het op Vrieslandt voorghenomen was. Den Legher en was anders niet uytrechtende, dan het landt van Cleef rondtomme als vyanden-lande afloopende ende beroovende. Men verstondt oock uyt eenighe gevangene, dat sy in de neutrale Landen meynden te winteren, om de Vlaminghen ende Brabanders wat te sparen, nae de toesegginghe van den Cardinael Albert, dat by ghebreck van ghelt t'volck seer verliep, dat de Hoofden in den Legher oneenich waren. Grave Frederick riet nae Overijssel te trecken, maer Admirante wilde den Rhijn langs af trecken. De Borgherije van Orsoy dede jammerlijck versoeck aen den Vorst haren Heere, te willen aen Admirante verwerven te moghen met Wijf ende kinderen wech trecken vry ende in vrede, achterlatende huys ende hof, want sy van den Spagnaerden worden ghedwongen te wercken als slaven.

Den xxv. Septembris besloten de Ridderschap ende Steden op den Landtdach te Cleef, dat men alle moghelijcke vlijte soude voorwenden, dat Orsoy mochte weder overghegheven worden, ende of t'selve gheweyghert wierde by den Admirante, dat dan daer op voorsien soude werden, om alle middelen tot Krijchsvolck te verschaffen, tot bewaringh des Landts, t'welck van velen luttel gheacht wierdt.

Den lesten Septembris besloten die Creytsen, tot Dortmont vergadert zijnde, den Grave van der Lippe aen Admirante te senden, om Orsoy over te leveren.

Daer was groot ghebreck int Legher van gelt ende victuali, want het landt wel vijf mijlen rondtom Orsoy was verwoest, soo dat het krijchsvolck verliep met groote hoopen, soo wel van Spagnaerden als andere.

In October den sesten dach, * treckt een deel van den Legher nae't Slot van den Graef van den Broecke, gheleghen op de Roer, de welcke niet tegenstaende dat hy alle goede Neutraliteyt, ende dat hy sijn vrijheyt wilde voorstaen, hebben hem sijn Casteel ende residentie-huys ofte woonplaetse, een Vorstelijck Berghe-leen zijnde, belegert, beschoten, vyandtlijck inghenomen, t'huys gheplondert, Wijf ende kinderen gevanckelijck in een Clooster ghevoert, de Bergsche ende Cleefsche Soldaten met de ghevluchte Huyslieden, contrarie haer belofte, buyten op't veldt doot ghesmeten. Den Grave als een crimineel gevanghen, gehandelt, niet tegenstaende dat hy hem als een Rijcxverwante verantwoorde, ende hy daer op beriep, ende dat hy onder ghelofte ende conditie aller

* Casteel te Orsoy opgheeycht ende overghegheven.

* De Graef van den Broecke vyandtlijck vermoort.

vrijheyten aen lijf, have ende goederen voor hem ende die daer op laghen, dat opghegheven hadde, hebben hem willen dwinghen Misse te hooren: Ende als sy met hem hier over in disputatie raecten, * soo hebben sy sijnen Neve den Heere van Herdenbergh met eenen Predicant doorsteken.

Dit Casteel van den Broeck aldus vyandtlijck inghenomen zijnde, sonder eens op de gelofte te achten, ende op de conditie dat het behoudens lijf ende goederen overghegheven was, soo heeft Don Francisco de Mendosa Admirante van Arragon wel dorven dit aen den Vorstelijcken Raden van Cleef defenderen, dat het niet en behoorde qualijck genomen te zijn wat sijn volck dede, men had haer oorsake ghegheven: Dat de Cleefsche ende Berghse behoorden al het ghene datter gheschiedde, niet te wreken, maer moesten al veel meer patientie hebben op hope van een goet eynde, van dese ellende diese nu uyt noot leden tot dienste van't alghemeynte goet, ende ten was niet behoorlijck dat yemandt vyandtschap soude toonen, op datse hen selven niet en brachten in een ongeluck van de strenge ende bittere wapenen der vergramde Soldaten die door sulcke gheterghen zijn gheworden. Ende boven dien laten haer de Iesuiten hooren, dat die haer wederstant doen, hen onwettelijck de wreede straffinge onderwerpen, ende datse recht loon nae verdienste vercrijghen, soo datse ander tot exempel ghestraff hebben op dat niemandt en soude sulcx meer doen, maer alle anderen haer in goede onderdanicheyt ende verdrachlijckheyt sullen laten vinden in desen onderlinghen noot.

Den xj. October, als dit gheschiedden, heeft den Admirant een deel volcx naer Burick ghesonden op den Rhijn beneden Berck, teghen over Wesel ghelegghen. Dese, alsoo sy Neutrael waren, weygerden hare Stadt te openen, maer siende dat sy met geweldt haer wilden overvallen, soo heeft de Burgherije uyt vreesse de Stadt opghegheven, ende is met groote menichte overlast.

Op den selven dach is de schandelijcke moort gheschiedt van den Graef van den Broeck, * nae dat hy van de Tafel opgestaen was, ende op de plaetse ginck wandelen, quamen by hem twee Soldaten, vraghende of hy begeerde in den Hof buyten te gaen, ende de poorte uytgegaen zijnde nae de Watermolen door den Cruythof, soo heeft den eenen soldaet onversien den Graef eenen stercken slach int slaep van sijnen hoofde gegeven met t'gheveste van't rappier, soo dat hy ter aerden viel, roepende: O Iesu. Daer over den soldaet sijn zijdt-geweir uyt trock ende hem eenen steeck gegeven heeft, daer over den Graef noch eens geroepen heeft, o Iesu. Den Dienaer van den Grave is ontloopen achter een staket aen de Roer ende Molen-gracht.

Den Vorst van Cleve sendt den xiiij. Octobris sijn Gedeputeerde int Leger van den Graef Mauritius, Raden van Staten ende Krijchs-raden, protesterende dat al het ghene den Admirant haer aendede, niet en geschiedde by ooghluycinghe van't Landtschap, maer by louter gheweldt ende weder-wil van den Vorst ende Landtschap.

* Des niet teghenstaende soo hadde men in de vereenichde Nederlanden opinie, dat den Spagnaert desen grooten inval int landt van Cleef niet en dede, dan onder expres consent van den Keyser, volgende des Admirante last van den Coninc van Spagnen ende den Cardinael Albertus, hem ghegheven, ende by hem anno 1596. vervolght by den Keyser, die hem doe belaste tot dien eynde sijn fortsen reede te houden, soo dat vele het daer vooren hielden, dat sy wel mochten het heele landt van Cleve soecken

* Den Heere van Herdenbergh ende den Predicant op't Slot doorsteken.

* Graef van den Broeck vermoort.

* Opinie van desen inval des Vorstendoms Cleefs.

in handen te krijghen ende houdent met den Vorst in Tutele of Mombaerschap, ende
alsoo versekeren die Landen van te vallen in de handen van den Vorsten van

Brandenborgh ende Sweybrugghe, die van wegen hare Huysvrouwen mochten pretenderen de naeste erfghenamen te wesen, dat welcke die van Spagnen ende Ostenrijck souden dencken te beletten, om dat sy van de ghereformeerde Religie zijn, ende mochten met de vereenichde Nederlanden aenspannen. Van dese ende dierghelijcke raetslaghen hadden de vereenichde Nederlanden den Raet van Cleve meermalen verwitticht, ende om de selve raetslaghen voor te comen, hadden sy oock aengeboden eenige verbontenisse te maken, ende Ramen tot bevrijdinghe van den Rhijnstroom, om desen van alsdoe ghepretendeerden invalle te wederstaen, maer werdt doe niet gheacht noch ghelooft.

Dese ghemeyne opinie werdt alomme meer ende meer gheconfirmeert, om dat men ontrent desen tijdt verstondt, dat de steden Dinxlaken ende Holt mede inghenomen waren, Essen, Wijnendael, ende overvallen het Huys te Hullen, daer seer leelijcken levende, behendelijck ombrengende alle die sy achten van de gereformeerde Religie, ende haren voorslachs vyandt waren. Sy braken oock die nieuwe-vergunde Neutraliteyt dien van Meurs ghegheven, daer acht vanen Ruyteren in logeerende.

Admirant versocht oock aen die van Boeckholt, dat hy binnen hare Stede 500 Paerden mochte legghen, ende aen die van Borckum 300 Paerden.

Hy versocht aen die van Wesel, * dat sy wilden innemen 2000 Man van sijn voetvolck, ende duysent Ruyteren: Of dat sy opbrenghen wilden 200 duysent Croonen, ende broot voor een Maent voor sijnen Legher, ende Ostagiers ghelevert tot Burick, tot Borghe, dat Grave Maurits ontrent Wesel ende de Lippe gheen aenslaghen soude doen, met dierghelijcke meer soodanighe onbetamelijcke versoecken ende vreeslijcke dreyghementen, ende beroemde hem t'stuck van den Grave van den Broecke, hem vermetende alle anderen van gelijcken te doen, jae selfs den Grave van der Lip min noch meer te tracteren als die van den Grave van den Broecke, dat sy daerom haer niet en dorsten verlaten hulp van yemandt te verwachten, want niemant soude hem derren roeren int gantsche Duytsche Nation. Waer over de Borgerije in grooten noot zijnde, ghedwonghen zijn gheweest op den xxij. Octobris tot een accoord te comen, dat sy voor haer ende de stadt Rees hondert ende vijftich duysent gulden gheven soudent, ende duysent Malder Rogge, ende beloven een Brugghe over de Lippe te maken, t'welck den xxij. Octobris gheschiedde. Die van Santen beloefden 18 duysent gulden, ende andere verscheyden plaetsen meer.

Met dit ghelt betaelt hy sijn volck dat langhe ghelt gheroepen hadde, ende passeerde de Lippe, ende sonden alomme aen de Munstersche steden om ghelt ende brandtschatten, veel Ionckheeren huysen die sy veel, leelijcken plonderden, ende roofden de Dorpen Winterswijck ende Aelten, etc. ende begeert dat die van Emmerick een Brugge over t'water van Hetter maken soudent. Hy sondt oock eenich volck met gheschut naer Rees, * begheerende dat sy hem voor een tijdt de Stadt leveren soudent, om sijn volck in te legghen. Doe sy dit weygherden, dede hy noch meer gheschuts daer voor brenghen, ende verschrickte de Stadt alsoo, dat sy hem inlaten moesten, sonder respijt van een ure te mogen hebben om haer Borgherije by een te vergaderen: Ende leyde daer inne, tot laste van de Borgerije, acht Vendelen. Nam oock in alle de Casteelkens daer ontrent.

* Wesel wort gedwongen ende accordeert om hondert ende vijftich duysent gulden, etc.

* Rees inghenomen van den Spagnaert.

Op den 2 Novembris versocht Admirante passagie voor sijn gheschut door Emmerick, ende onder dien maeckte hy hem oock meester van de Stadt, ende lieter veel volcx binnen, treckende met sijnen Legher nae Elten, latende alle voorraet van sijnen Legher binnen Emmerick. Hy nam oock in Yselenborch,

daer veel Borghers leelijcken vermoordt wierden.

De Vorst van Cleef had sijn Ghesanten by den Hertogh van Lotteringen, * die beweeghden den Hertogh te schrijven aen Admirante ende den Regent tot Bruessel, versoeckende dat het landt mocht verlost worden van desen schrickelijcken overlast. Ende hy nam oock aen, den Coninck van Vranckrijck te bewegen, (naedien t'landt van Cleef mede in den pays begrepen was) dat hy tot dien eynde naer Brussel soude senden.

Copije des Briefs, welcke de Legaet des Keysers gheschreven heeft aen den Admirant, op dese wijze.

DOorluchtichste ende Weerdichste Prince, het is uwe Excell^e. even soo wel als my, bekent, wat tot twee verscheyden stonden tusschen ons verhandelt ende verrichtet zy, eerst binnen de Stadt Geldre, als V. Excell. eerst met den Legher desen Landschappe naederde: Ten anderen male als ick uyt last ende bevel der Keyserlijcke Majesteyt gehandelt hebbe *van* het houwelijck des Doorluchtichsten Vorsts van Cleve, Gulic, ende Berghe, met de Dochter van Latteringe. Ick hebbe verclaert datter gantsch onbehoorlijck gehandelt werdt met den voorghenoemden Doorluchtichsten Vorst van Cleve, door dien de Stadt Orsoy hem agheweldicht is gheworden, ende door dien des Coninx soldaten sonder toom of breydel alderhande wreedtheyt ende wrevelmoechicheyt moordadichlijck, vyandelijck, ende als straetschenderen zijn bedrijvende, noch het goet noch het leven veler Menschen verschoonende. *Ende* of ick schoon des maels vastelijck geloofde, dat seker ende gewis soude zijn t'gene daer toe eenen Prince (welckes woorden standtvastich behoorden te zijn) sich met soo veel veelvuldighe beloften ende statighe toeseggingen verplichtet ende verbonden hadde, als dat men de stad Orsoy nae thiene, of ten alderhooghsten nae twintich daghen soude ruymen: Item, dat de Leger uyt dese neutrale Landen soude genomen worden soo haest als men Berck soude veroveren hebben. Des te meer hebbe ick vastelijck ghehoept ende ghemeynt, dat dit alles volcomelijck soude naeghecomen ende volbracht worden, om dat naederhandt dit al t'samen den Doorluchtichsten Vorst van Cleve ende sijne Suster tot verscheyden stonden met handtastinghe, als oock met verseghele Brieven is toegheseyt ende voor seker beloeft gheworden. Doch nu bevinde ick my seer bedroghen, dewijle ick niet anders en hoore nochte sie, dan verbrekinghen der beloften ende ijdele nietige toesegginghe, jae daer en is op de beloftenissen niet anders ghevolgt, dan vyandelijcke aenslaghen ende gantschelijck het teghen-deel der beloften. Want ick hebbe, noch afwesende, verstaen, dat de eene Stadt nae d'ander met geweldt is ingenomen worden, eenige heeft men koorn *ende* seer groote sommen van penninghen afghedwonghen, d'welck alles ick, te Hove ghecomen zijnde, bevonden hebbe warachtich te zijn, ende noch daerenboven hoore ende sie ick, dat nu noch eenighe Steden inghenomen, ende andere met vyandelijcke wreedtheyt ghedwonghen worden sware schattinghen op te brengen. Een yeder die geern sijn Landt ende Heerschappije van dusdanighe lagen ende gheweldighe stormen woude bevrijdt sien, can lichtelijck verstaen, hoe seer dat dese dinghen bewegen sullen t'gemoet van sijne Keyserlijcke Majesteyt (van wiens weghe ick hier ben residerende om sorghe over dit Landt, ende over desen Prince te

* Hertogh van Lotteringe schrijft voor de Cleefsche.

draghen) als oock der Duytscher Vorsten, jae oock wel aller Princen die in Europa zijn, want dit is een sake die haer al t'samen ghelijckelijck aengaet. Het huys van Lotteringhe wordt door dit Houwelijck verbonden met het Cleefsche: Oock wordt het huys van Lotteringhe door eene nieuwe Swagherschap verknoopt aen den Coninck van Vranckrijck, ende vele Princen ghehooren, soo door bloet als Swagherschap, tot dit huys. Men moet wel neerstelijck toesien ende sich wachten, dat dese al te samen, door de groote oneere ende schande die haer aenghedaen wordt, niet verbittert ende gheterghet, ende alsoo de oude

wonde, die noch nau ghenesen en is, wederom open gheschrappt ende ververschet en worde, (d'welck ick, als eener die den Catholijcken Coninck gantschelijck toegheneyght ben, wel wensche aenghemerckt te moghen werden.) Waer vindt men yemandt die soo onverstandich ende soo onervaren is, dat hy niet en soude verstaen, dat het grootelijcx gherykende ende ghedijende is tot verachtinghe ende verachteringhe des Godsdienstes, dat eenen Catholijcken Prince, die de Catholijcke Religie met sulcker vlijt, ende groote oncosten in het midden van de Kettersche stroomen ende stormen heeft voorghestanden ende behouden, dus schandelijck wordt onderdruckt ende bedorven: Dat de bloetverwantschap versmaedt wordt: Dat men de vyanden onbevochten ende onbestreden latende, de gantsche macht der oorloghe met den gheweldighen hoop des alderslimsten ghespuys dat erghens in der Weerelt soude connen gevonden wesen, is wendende ende voerende tegen de Neven ende bloetverwanten des Coninckx: Dat de Kercken geplundert ende de Cloosteren berooft worden: Dat de Gheestelijcke Mannen ghestooten ende gheslagen: de jonge Maeghden die Gode gheeygent zijn, gheschoffiert, ende alle Heylichdom met voeten ghetreden wordt: Dat oock de Ghesanten, die selfs onder de Heydenen vry zijn, met openbaer geweldt aenghetast worden, ghelijck voor weynich daghen my in eygener persoon ende anderen Ghesanten der Princen wedervaren is, als ick voor stroom te water nae Cleven quam: Waer vindt men, seg ick, yemant soo onverstandich, die niet en merckt, dat dit alles grootelijcx is streckende tot verachtinghe ende verachteringhe der Religie?

* Noch verswijge ick, dat grootelijcx te beduchten staet, dat eenichsins besoetelt, jae by alle Man sal ghehaet ende versmaedt worden de wijdtberoemde eere des huys van Oostenrijck, d'welck tot noch toe, van weggen sijne gherechticheyt, sachtmoedicheyt, eenvuldicheyt sijner raetslaghen ende eerlijcke daden over al gheroemt wordt, als oock om dat het altijdt seer wijselijck vermijdt heeft in verdachtsaemheyt te comen, by vrienden ofte vyanden, van onrechtveerdige oorloghen te voeren: Iae het staet oock wel te vermoeden, dat selfs † de Catholijcke Coninck, als oock de stichters aller deser wreeder ellenden *ende* jammeren, van Godt den Heere rechtvaerdichlijck sullen ghestraft, ende dat het onnoosel bloet d'welck sy vergieten, sal gewroken worden. Want, ah liever, wat gheluck, wat voorspoet hebben die te verwachten, die gheen dinck ongheschonden en laten? Die hare bloetverwanten als vreemdelinghen, de vrienden als vyanden, de vrome als misdadighers, de onnoosele als schuldighe aentasten ende quellen? Ick ben ghenootsaeckt, ten aensiene mijnes ampts, dese bloedighe, ende voor het gantsche Rijk schadelijcke handelinghen, sijne Keyserlijcke Majesteyt op de rijghe, ghelijck sy gheschiet zijn, te boodtschappen ende te verwittighen. Ick vermane ende bidde ernstlijck, dat V.E. haer wachte van voortaan gheweldt te drijven, maer dat sy ter contrarie den Doorluchtichsten Vorst van Cleve sijne afgenomene Steden, Casteelen ende Vasticheden weder in handen stelle, het Krijchsvolk van hier neme, ende nae een ander plaetse schicke: de ghedane schade weder oprichte: ende gheen oorsake en gheve van meerder onghemack. D'welck alles, of het schoon billick recht, prijselijck, *ende* eenen Prince betamelijck zy, nochtans so sal ick door den brenger deses verwachten eene redelijcke ende

* Het contrarie blijktt uyt het gene wy verhalen vers. 10. ende uyt veel ander Historien, die men soude connen verhalen.

† Den Catholijcken Coninc van Spagnen hebben de luysen gh'eten, ende is ghestorven ghelijck Herodes ende veel andere Tyrannen ende vervolgheren der Kercke Christi.

bescheydene antwoorde. Ick bevele V.E. in de bescherminghe Godes. Wt Cleve,
desen laetsten dach Octobris, 1598.

Onder stondt,

Carolus Nutzelius à Sonderpuhill, Keyserlijke Ghesant.

Ick wil wel ghelooven dat desen Ghesant de sake wel meynt, ende gheern saghe dat de waghen recht ginghe, maer sijnen Heere ende Meester en ist gheen ernst. Want meynt hy't, ende neemt hy de Cleefsche sake ter herten, waerom en handelt hy niet ernsthaftich met sijnen broeder Alberto? die bekennen moet dat hy sijnen Stadthouder den Admirant last ende commissie ghegheven heeft om de Cleefsche Steden in te nemen, die te berooven, de Menschen by menichten om den hals te brengen, etc. of hy moet seggen, dat den Admirant

boven sijn bevel *propria autoritate* dit alles is doende. Heeft hy dit sonder last ghedaen, soo behoorde hy hem daer over te straffen, ende de Cleefsche, midtsgaders de Munstersche Steden wederom in vrijdom te stellen, ende hare schade te vergoeden: Doch het blijkt daghelijcx meer ende meer, dat het Hof van Spagnen, de Keyser met sijne Broeders, als oock de Paus, de sake wel eens zijn, ende dat het maer spiegelvechten en is als sy protesteren ende sich veynsen bedroeft te zijn over den onderganck van landen ende lieden, insonderheyt soodaniger by de welcke de rechte leere ende Godsdienst plaetse heeft. Doch ick wil den Vaderlandt lievendens Leser, ten dienste de sijne bescheydene antwoorde des Admirants op den voorschreven Brief, hier oock by voeghen.

Opschrift.

Aen den seer Edelen ende Achtbaren Heere Carolo Sonderpuhill, Ridder van Ierusalem, Keyserlijcker Majesteys Raet ende Ghesant, mijnen seer weerden vriendt.

Edele ende Achtbare Heere, wy hebben den sevenden dach Novembris den Brief van V.R. gheschreven den laetsten der voorgaender Maendt, ontfanghen met behoorlijcke eerbiedinghe teghen de heylighe Keyserlijcke Majesteit, (wiens Ghesant V.R. is by den Doorluchtichsten Vorst van Cleve) als oock met behoorlijcke beleeftheit teghen V.R. Wy hebben oock yeder punct des selfden wel verstaen. Wy loven ende prijsen voor eerst V.R. dienst ende sorghvuldicheit in het uytvoeren der gheboden sijner K.M. aengaende de vermeerderinghe van de eere ende welvaert des Doorluchtighen Vorstes van Cleve, ende de bescherminghe ende beschuttinghe sijner Landtschappen ende Ondersaten. V. R. wordt teghenwoordelijck ten rechten verstoort door vele fauten ende mishandelinghen, welcke, eerst aenghesien ende niet genoehsaem doorgrondet wesende, den Leger des Conincx, ende ons grootelijcx soudens beswaren, ten ware dat uyt het beginsel ende eersten aenvanck der sake conde bewesen worden, dat die de schult hebben, die ellende ende jammer in de plaetse van hulpe ende raedt ghesocht ende begheert hebben. Soo dat dese swaricheit, nae gheleghentheit der saken, des tijds, der plaetsen, ende der nootwendicheit, matelijck moet aenghenomen worden. Het ware wel te wenschen, dat V.R. wel gheinformeert ware van den stant deser saken, ende van de gherechticheit die de Conincklijcke Majesteit tot dese Oorloghe heeft, ende van de sachtmoedicheit die daer in ghebruyckt wort: als oock van de goede gheneghentheit ende diensten der K.M. ende der Standen des Rijcx: midtsgaders van der selfder Ghesanten oordeel, belanghende de wrevelmoedicheit ende wreetheit der wederspanningen: Item van de nootwendicheit deses tochts ende der dinghen die daer tusschen ghecomen zijn, als van nootwendich onderhoudt, de gheleghentheit der plaetsen des Doorluchtichsten Vorsts van Gulick, de nootwendicheit int veranderen der Raedtslaghen nae gheleghentheit der Oorloghe: Item van de weldaden der C.M. ende van de oprechte gheneghentheit der selfder, als oock van des alder-Doorluchtichsten Arts-Hertoghen Alberti teghen de D. Vorst van Gulick ende het gantsche Rijck. Van welcke dinghen al t'samen ende noch meer andere, indien V.R. volcomelijck berichtet ware (d'welck wy hopen dat haest gheschieden sal) soo en twijffelen wy in het minste niet, of V.R. en soude even soo vrymoedelijck ende rijpelijck als andere, die volcomen bescheit daer van weten, alle de schult deses onghemacks op de Autheuren des selfden legghen,

de C.M. geheelick voor onschuldich houden, jae medelijden met de selfde krijghen, dewijle sy voor groote weldaden onbehoorlijck ende sonder reden dus valschelijck beloghen ende ghelastert wordt: V.R. soude oock onse daden, ghenegentheyt, ende sorghvuldicheyt in het bevoorderen der disciplijne, ende lijdtzaamheyt in het dulden des onghemacks dwelck wy te draghen hebben, ten aensiene van de grootheyt des Leghers, ende t'verschil der gagien, ten besten duyden, ende oock meesten deels verdedighen by den D. Vorst ende sijne Ondersaten: Oock soude V.R. den dienst bewesen aen den

D. Hertoghe van Lotteringe ende andere Princen connen verdobbelen, ende daghelijcx met allen vlijt ende neersticheyt verhinderen de vreesse des onghemacks van des Conincks van Vranckrijcx zijde, die het Rijcke te vreesen staet, ende den Vorst van Cleve niet voordelijck zijn en soude: V.R. soude oock de K.M. ende de Standen des Rijcks aenporren tot mede-aenvaerdinghe der Oorloghe, teghen t'ghemeyn perijckel van t'Christenrijck, namelijk, teghen de ghene die oorsake zijn van dit groot quaet. Doch dit al t'samen wort wijdtlustigher door de daedt ende ervarentheyt der sake, als ooc der C.M. des Doorluchtichsten Aerts Hertoghs Alberti, ende onse sorghvuldicheyt, als oock der Standen des Rijcx ende andere Vorsten aen den dach ghebracht. Wy meynen nae ghelegghenheyte des tijdts den D. Vorst van Cleve, Gulic, etc. volcomelijck ende genoechaem voldoen te hebben door onse laetste brieven, welke wy V.R. medeghedeylt hebben, ende achten datse van de selfde behooren goet ghevonden te wesen. Wat de reste aengaet, wy bidden seer vruntlijck dat V.R. door de liefde ende gunste welke sy toedragende is de K.M. Con. M. den D. Aerts-Hertoghe Alberto, den D. Vorst van Gulick (die door Swagherschap aen malcanderen verbonden zijn) als oock door de liefde die V.R. is toedraghende de behoudnisse der Catholijcker Religie, jae der gantscher Christenheyte, sich weerdige in sulcker ghenegghenheyte ende redelijckheyte als sy alreeds begonnen heeft, volstandich te blijven, de ghemeyne sake ende oock ons behulpich zijnde met raedt ende daedt, ende de saken by den D. Vorst ende sijne Raeden nae uwe wijsheyte bequamelijck stuerende. Wy bidden Godt, dat hy V. R. wille verleenen ghesontheyte, volstandicheyte, ghenade, ende sterckte om sulck een heylich werck te volvoeren. Wt het Legher voor Deutecum, desen 12. Novemb. 1598.

Onder stont,

V.R. gantsch toegheneyghden

Don Franciscus de Mendosa, grooten Admirant des Coninckrijcx van Arragon, Marquis van Quadereste, de Valdepenas, van de statighe Orden Calatravensis, Hofmeyster des Catholijcken Coninck, als ooc Raedtsheere in Standes ende Oorloghsaken, ende overste Hofmeyster in het Hof des Doorluchtichsten Aerts-Hertoghs Alberti, ende Capiteyn Generael over de Carrabijnen.

IS dit niet eene bescheydene ende redelijcke antwoorde? Ten rechten soude men ons over al moghen uytroepen ende schelden voor onaerdige ende Baestaerden, niet weerdich wesende te voeren den Naem van Nederlanders, indien wy den Spaignaerden (die meesten deels niet anders en zijn, dan ghedoopte Ioden ende Heydensche Christenen) overgaven onse vrijheyte, om welke te behouden, soo menich duysent vroom heldt sijn leven ghelaten, ende de aerde met sijnen bloede geverwet heeft, hebben wy gheen medelijden met ons selven, soo laet ons bedencken de ellende welke onse Vrouwen ende Kinderen aenstaende is, indien wy van de Spaignaerden overheert werden, het zy met gheweldt ofte door hare listighe Vrede-handelinghen. Wy zijn schuldich voor haer te sorghen, dewijle sy het verstant niet en hebben. Laet ons dan doen blijcken, datter noch een onvertsaecht Leeuwen Herte by de Nederlanders is, tot behoudinghe der warer Catholijcker Religie, onser Privilegien ende vrijheden, ende tot afkeeringhe der slavernijte ende der dienstbaerheyte.

Den 7. Novembris beschoot Admirant dat stedeken Deutecum, * in de Graefschap Zutphen, ende nae appointementen trecken de Soldaten met haer wapenen uyt: Ende hy treckt voort nae het Slot Scuylenborch, ghelegghen in een Moras, t'welck hy oock inne creegh.

Den Admirant hebbende van alles ghebreck, dorste niet verder hem avontueren, want alsoo hy de Boeren in de Graefschap Zutphen geweygert hadde Sauve-garde om te lande te moghen blijven sitten, maer haer vergunt hadde ende respijt gegeven om haer koren ende beesten in de vaste Steden te vluchten, soo vandt hy voor sijn Legher gheen victualie, ende moesten, honghers halven, in plaetse van broot eten Coolstruycken, ghestremt bloet van beesten, wortelen, ende anders wat sy vinden condon, soo dat sy veel verliepen ende storven van onghemack.

Ontrent dese tijdt isser in de Rijcxstadt Dortmond een vergaderinghe gheweest van den ghedeputeerden der Vorsten ende Heeren behoorende onder den nederen Westphaelschen Creyts, daer van dat Overste is de Grave van der Lippe, alwaer alle clachten der byligghender landen ghebrocht zijn. Ende resolveerden den xij. November Brieven aen den Keyser te schrijven, ende aen de vier Rhijnsche Keurvorsten, op dat sy voorder schreven soo aen den Keyser als Admirante, ende tot Brussel aen den Cardinael Andream van Oostenrijck, Gouverneur van Nederlandt, besluytende wederom in Ianuario tot Ceulen by den anderen te comen.

Als den Admirant, door den wederstandt van den Grave Maurits, ende den Legher der vereenichde Nederlanden, ghedwonghen was te rugghe te keeren, vreesende ghebreck van nootdrift, is hy op den xvj. Novembris opgetrocken nae't Sticht van Munster, latende 5 Vendelen in Deutecum, met de Vane Ruyteren van Mendo Spagnart.

Graef Frederick beschoot Bockholt, * dat hem opgaf, desghelijcx Borken daer sy seer qualijck leefden met de Burgeren. Voorts toghen sy nae Schermbach, ende meer andere plaetsen, als Dortmont, Essen, Dorsten, dat sy beschoten, Coesvelt, Steenvoorde, Rekelinckhuysen, ende veel Ionckheeren huysen. Sy waren oock tweemaal voor Oostdorp, maer moesten aftrecken. Die van den Ham wederstondense oock dapperlijck. Sy dreyghden met brandt het Sticht ende t'Landt van Osnaburgh, eysschende hondert duysent Daelder, maer het werdt gheweyghert, ende die namen Crijchsvolck aen. Barlotte wordt gesonden nae Emmerick, daer hy op den 23 November met meer volcx inne wilde zijn, daer drye Duytsche Vendelen van den Grave van Bye in laghen, die ghenoech ghedwonghen zijnde by de Burgherije, den Barlotte uythielden, dies hem Barlotte seer verstoorde, ende de Stadt int aftrecken seer dreyghde. Om dit weygheren by den Admirant te ontschuldighen, werdt den Deecken met andere gesonden aen den Admirant, de welcke hem vertoonde dat hy de Stadt Emmerick beloofd hadde Neutrael te laten, ende dat hy die al gebroken hadde, * gaf den Admirant tot antwoorde, dat de ghelegghentheyte des tijdts ende den dienst Gods ende des Coninx sulcx nu vereyschte, ende daer mede moest men nu lijdtzaam zijn. Daer op den Deecken antwoorde, dat sulcx een groote schande voor Godt ende de Weerelt ware, ende voor der Catholijcken Spagnaerden naem, dat alle beloften, toeseghinghen, contracten moghen ghebroken ende verantwoordt worden met den

* Deutecum ingenomen.

* Bockholt ende Borken ingenomen.

* Admirante wordt van den Deecken, een voorstander der Iesuiten, bestraft over het breken van sijn gelofte.

dienst Gods ende des Conincx, ende met gheleghentheynt der saken, dat selfs de Turcken niet en deden: Ende soo doende, ware gheen wonder dat de vereenichde Nederlanden niet en willen

haer op eenighen vrede betrouwen, naedemael men haer, die ghebueren ende vrienden waren, alsoo handelde. Daer over Admirante verstoort *ende* beschaemt bleef, ende liet niet sonder perijckel dese Ghesanten vertrecken.

Onlanghs hier nae, den x. December, wierden de Spaensche Garnisoenen ghedwonghen Emmerick te verlaten, door den Grave Maurits die de Stadt verlost met den Heyrlegher der gheunieerde Nederlanden, daer den Admirant tot Rees lach met drye duysent Man, ende la Barlotte te Doornick, ende andere meer daer ontrent, ende dat niet en conde beletten, want op den 4 Decembris zijn eenighe van des Graven Maurits volck getrocken boven Rees, ende hebben den Dijck doorghesteken, die nochtans van den vyandt bewaert wiert met Krijchsvolck die haer selven qualijck conden salveren van't water, ende moesten met schuyten uyt de huysen ghehaelt werden, daer sy haer in hadden gheborghen, ende is alsoo Emmerick in vrijhey ghestelt om haer Neutrael te houden, ende heeft haers Vorsten Krijchsvolck inghenomen.

Den Spaenschen Leger aldus de Steden des Stichts van Munster dwinghende, haer Garnisoenen in te nemen, oock het Sticht van Essen, *ende* werden afloopende de huysen ende Casteelen, toebehoorende den Grave van Benthem ende Schouwenburch, innemende, plunderende Cloosters ende Kercken, beroovende het landtvolck met sulcken onghereghelden hoop ende menichte van krijchsvolck, overvallende ende benauwende, vermoordende met aller wreedtheyt dat onmogelijck is te beschrijven, ende dit al onder pretexten van den dienst Gods ende des Conincx.

De Protestanten vergaderen weder in Ianuario te Ceulen, want sy vinden haer aengetast dat veel haer huysen verlaten, wel siende wat haer staet te vreesen.

Die van Osnaburgh weygheren den Spaenschen den afghevorderden brandtschat, stellen haer met haren Heer ende Bisschop (zijnde van't huys van Bruynswijck) te weere.

Soo doen oock die van Munster, ende nemen Soldaten in soo dat den aenslach die de Spaenschen, met wete ende oogluycinghe van den Keurvorst van Ceulen, voorgenomen hadden, haer ghefaillert is.

Men siet datter wordt toegheleyt om t'huys van Oostenrijck groot te maken, ende dat men gheern soude sien dat Nederlandt, Cleef ende Gulick, met ander Naebueren, daer onder mochten vallen, liever dan dat de selve souden erven aen de Protestanten ende haer toeghedanen Vorsten. Hier over hadden de Vorsten te Ausborch nu desen voorleden Decembris t'samencomste verschreven.

De Steden int Vorstendom Cleef lieten hun duncken, dat de Spaenschen gheen belegheringhe meer soude willen voornemen ende met geweldt aenvallen, waerom die van Calcar, Goch, Cleef, ende ander meer, haer resolveerden tot wederstandt, ende malcanderen verbonden, by te staen, om haer met wapenen te defenderen, ende den vyandt niet in te laten: maer niet teghenstaende dat die van Calcar sonderlinghe Catholijcx zijn, ende een Burgherije die seer ernstich vermaert is tot de oude Religie, zijn op't aldervreeslijcxste aengetast geworden van desen Catholijckschen Spaenschen Leger, want nae dat de Burgerije haer cloeckelijck in de wapenen begaven tot wederstandt, ende haren vyandt afsloeghen, soo en heeft haer niet mogen verschoonen, men heeft de Stadt op't alderswackste soo beschoten ende vyandelijck aengevallen, haer poort nedergheworpen, ende daerop ghestormt, soo datter vele doot bleven, ende moesten ten laetsten haer opgeven, ende den vyandt inlaten. Soo is voorleden Kers-avondt

Calcar inghenomen, de Burgherije moesten haer overgheven, t'welck andere Steden soo grooten schrick ghemaect heeft, dat het volck met grooten hoopen wech ghevlucht is, ende hebben in den couden winter t'landt moeten verlaten.

Hier door hebben die van Goch haer Ghesanten aen den Admirant tot Rees ghesonden, om met hem te accorderen gelijk andere Steden, maer was te vergeefs. Hy sendt sijn volck derwaerts, ende comt met list in Wees, een ure gaens van Goch liggende, ende nu sterck beschants, ende sommeert de stadt Goch om 500 voetvolcx ende 3 vanen Ruyters in te legghen. Vele Borghers vluchten, ende worden van de Ruyterije van Nimmeghen beschermt, dat de vyandt haer niet en heeft derren, op de Heyde tusschen Goch ende Cleef, aentasten. De Soldaten worden ghefortiert, doch alsoo het Paerdtvolck tot voor de Stadt comt, wordt het intrecken door de Borgherije belet midts sluytende hare poorten, waer over haer de Ridtmeester seer dreyghde. Onder des becomen de Burgers Sauvegarde van den Vorst ende Keyser, daer door trecken in Februario veel Gochsche weder derwaert, wat daer uyt volghen sal mach den tijdt ende experientie leeren, maer het schijnt dat den Admirant, wel wetende hoe hy met het huys van Oostenrijck staet, niet veel op sulcke Sauvegarde en past, maer met sijn voornemen voort wil.

Hier mede besluytende, willen wy de sake (voor dese tijdt) Godt bevelen, hem biddende dat hy alle Vaderlandts lievende wil bewaren, van alsulcke onghereghelde wreede Spaensche Tyrannen, die nemmermeer versaedt zijn van onnoosel bloedt te storten, ende meer dan beestachtighe schendinghe der jonghe jeught, Vrouwen cracht, ende overmatighe moordadighe rooverijen, hare moetwillicheyd, die sy in de vrije Landen bedrijven, is soo groot, dat ment niet soo leelijck can bedencken ofte schrijven, of sy overtreffen verre in boosheyd, niemandt aensiende, van wat Religie sy oock zijn, jonck ofte oudt. Dit is ons, beminde Leser, eenen schoonen spiegel, waer in wy overlegghen moghen, wat wy van sulcke fijne ghesellen hebben te verwachten, indiense ons eens overvielen: Daerom stee elck een vry op de wacht, ende bidde den Almoghenden Godt om ghenade ende bystandt, dat hy ons alle te samen wil gheven een cloeck eenich hert, waer door wy alle dese voorst. wreetheden des Spaignaerts moghen voorcomen, tot sijner eere, ende onser aller welstandt ende salicheyt. Amen.

EYNDE.